

Marta na vrtičkom maskenbalu

Jelena Baković,
majka djevojčice Marte
Trogir

Marta i vrtić

Iz osobnog iskustva majke djeteta s posebnim potrebama pročitajte s kojim se sve poteškoćama susreću roditelji ove djece. Koliko prava djece doista žive u praksi i ima li doista svako dijete pravo na primjeren odgoj i obrazovanje, pitanja su na koje će vam odgovoriti ovaj članak.

naša djeca s posebnim potrebama

Ja sam mama šestogodišnje Marte – umiljate, svojeglave i živahne djevojčice. Tročlana smo obitelj i živimo u Trogiru. Od ostalih mama razlikujem se samo po tome što za Martino odrastanje treba puno više roditeljskog angažmana, nego kod 'prosječne' djece. Ja sam naime, mama djevojčice s posebnim potrebama koja je rođena u 36. tjednu trudnoće zbog zastoja u rastu. Marta je pri porodu težila 1800g, s APGAR ocjenom 9/10 te je zadržana na liječenju na neonatologiji KBC Split. Tijekom boravka na neonatologiji ustanovljeno je da je Marta prenatalno imala infarkt jedne od četiri moždane arterije. Posljedica infarkta je trajno relativno veliko oštećenje mozga, a Marta je time postala kandidat za razvoj cerebralne paralize te niza drugih poteškoća. Teško mi je sada opisati kako smo se tada osjećali. Spoznaja o tako velikom oštećenju mozga činila me beskrajno tužnom, uplašenom i nemoćnom. Svi mi zamišljamo kako bi nam djeca trebala izgledati i tijekom trudnoće se bojimo hoće li s bebom sve biti u redu, no kad stvari krenu krivim tokom, ostajemo u čudu kako se sve zapravo dogodilo. Ne mogu reći da sam sebi postavljala pitanja *zašto baš nama*, ali me mučilo pitanje *zašto baš Marti*. Jednostavno, na varijantu opsežnog oštećenja mozga nisam bila spremna. Moj muž je tada bio onaj koji je razgovarao s liječnicima, sumanuto 'surfao' Internetom i meni servirao podatke onako kako sam ih bila u stanju primati. Imali smo sreću da je Martu na neonatologiji vodila vrlo strpljiva liječnica koja nas je hrabrila da se radom i vjerom u sebe mogu napraviti čuda. Tijekom godina beskrajnog vježbanja i rada s Martom, često se sjetim riječi dr. Polić i beskrajno sam joj zahvalna na optimizmu kojim nas je hrabrila. S godinama, radeći s Martom, sve sam bolje razumijevala pravu težinu njezinog oštećenja, ali i otkrivala da je radom moguće pomicati granice dijagnoze.

Život na strunjači

Martino stanje u prvih šest mjeseci života postajalo je sve lošije. Desna strana tijela joj je bila sve ukočenija, a šaka se svakim danom sve više zatvarala iako smo radili sve što su nam u splitskoj bolnici preporučili. Shvatili smo da moramo uzeti stvar u svoje ruke. Promijenili smo fizijatra i počeli raditi s dr. Svetislavom Polovinom koji je oformio tim ljudi koji će zajedno s nama raditi na prevladavanju Martinih poteškoća. Dr. Polovina je smatrao da Marta unatoč teškoj oštećenju ima potencijala te da je vrijedno pokušati napraviti sve da se Marta na prvi pogled što manje razlikuje od druge djece. Od tada je Marta uključena u program cjelodnevnog vježbanja koji smo provodili kod kuće, a svaka tri do četiri tjedna smo odlazili u Polikliniku 'Prof. Milena Stojčević Polovina' na edukaciju za daljnji rad s Martom.

Od promjene terapije, Marta je počela napredovati. Napredovala je sporo, ali je fizijatar uvijek bio zadovoljan i hrabrio nas da izdržimo. Prvih pet godina vježbanja živjeli smo na strunjači, a u Zagreb odlazili po dašak energije i nova znanja te se na strunjaču opet vraćali kako bi Marta što bolje napredovala i na kraju bila što samostalija. Od druge godine počeli smo raditi s defektologinjom Tamarom Crnković u istoj Poliklinici. Tamara nam je ukazala na važnost poticanja svih aspekata djetetove osobnosti i od nje smo puno naučili.

Marta je prohodala s četiri i pol godine, a danas hoda kao i svi ostali vršnjaci. Ima diskretnu hemiparezu, oblik cerebralne paralize kod koje je zahvaćena jedna strana tijela, koja se najviše očituje u lošijem korištenju desne ruke. Pametna je i bistra djevojčica, iako ima blagih poteškoća s održavanjem pažnje. U svrhu još bolje rehabilitacije, prof. Milena Stojčević Polovina je predložila da Marti nabavimo terapijskog psa koji će joj još više pomoći da kroz igru i šetnje sa psom prevlada manjkavost desne ruke. Spok je stigao prošlog Božića i to je zaista najljepši poklon koji je

Marta mogla zamisliti. Pokazalo se da je Marta uz psa postala puno otvorenija i slobodnija prema nepoznatim ljudima. Spok joj pomaže bolje koristiti desnu ruku. Kad je Spok u pitanju, nije joj nikakav problem održavati pažnju, bilo kroz šetnju s njim ili jednostavno igru po kući i dvorištu. Spok je postao ravnopravni član naše obitelji i svi ga neizmjerljivo volimo.

Roditeljska snaga

Budući da je naš rehabilitacijski tim većinom u Zagrebu, sav posao oko Martine rehabilitacije odrađivali smo sami i nismo smatrali da to treba raditi itko osim nas. Mislim da su educirani roditelji uvijek bolji terapeuti nego terapeut profesionalac iz jednostavnog razloga što je roditeljska ljubav ipak neuništiv motiv da se uvijek ide naprijed. Ono što roditelji ne mogu odraditi sami, to je socijalizacija djeteta. Kad je Marta imala pet godina, defektologinja je predložila da Martu upišemo u vrtić te da isti pohađa jedan do dva puta tjedno po dva sata. Nisam mogla ni zamisliti da bi upis Marte u vrtić mogao predstavljati ikakav problem. Priča se doduše, otkrivala u meni neobjašnjivom smjeru. Mislim da svako dijete ima pravo na redoviti vrtić, pa tako i djeca s posebnim potrebama. Hrvatska je potpisnica međunarodne *Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*. Prema Konvenciji, osobe s invaliditetom ne smiju biti diskriminirane na bilo koji način zbog svog invaliditeta.

Nadobudno sam se kod prijateljica iz susjedstva raspitala o odgajateljicama u mjesnim vrtićima. Sve one su svoju djecu, a Martine prijatelje, željele upisati kod jedne odgajateljice u najbližem vrtiću. Otišla sam se informirati u taj vrtić. Vrtička pedagoginja me ljubazno primila, ali nije bila oduševljena mojim odabirom odgajateljice. Predlagala mi je druge vrtiće u gradu, a ja sam opet smatrala da je bolje da Marta ide u najbliži vrtić, u grupu u kojoj već ima troje poznate djece i inzistirala sam na razgovoru s odgajateljicom. Razgovor

je za mene bio deprimirajući. Odgajateljica mi je rekla da se ona zapravo boji u grupu primiti 'takvo dijete' te da ona nije educirana za rad s djecom s posebnim potrebama. Pokušala sam je uvjeriti da nija nisam bila educirana za majku djeteta s posebnim potrebama, ali da čovjek može naučiti sve što zaželi i što mu u životu treba te da bi joj Marta mogla biti velik izazov u radu. Odgajateljica je spomenula i mogućnost odbacivanja Marte od strane druge djece. To me još više iznenadilo. Takvo odbijanje suočavanja s novim i izazovnim situacijama nisam očekivala, a pogotovo ne argumente koje sam čula. Vjerovala sam kako su otvoreno srce i um osnovni preduvjet odgajateljske struke.

U potrazi za vrtićem

Osjećala sam se tužno, prazno, odbijeno iz meni neshvatljivih razloga. Nisam ni pomišljala da odgajatelji mogu odbiti upisati dijete u vrtić. Vjerovala sam kako bi stručno osoblje vrtića trebalo obaviti razgovor s odgajateljicom u čiju grupu roditelj želi upisati dijete te joj kasnije pružiti svu moguću podršku u radu. Moje je osobno uvjerenje da je različitost prednost, a ne nedostatak te da je svijet ljepši zato što smo svi različiti. Iz mojeg školovanja se sjećam samo dvije osobe s posebnim potrebama. Nije li tužno da su prije trideset godina djeca poput moje kćeri bila sklonjena od pogleda društva kao da ne postoje? Činjenica je da djeca s posebnim potrebama postoje te je obaveza i dužnost svakog društva pružiti im mogućnost integracije u redovni sustav odgoja i obrazovanja. Moja kći me naučila da mogu biti bolja osoba, a ja sam joj kao roditelj dužna osigurati kakav takav start u životu. To je moja misija i nema sustava koji će me spriječiti da to ostvarim.

Preskočili smo vrtić u Trogiru i krenuli u veliki grad Split tražiti mjesto za Martu. Prema preporuci smo došli na zakazan razgovor u prvi vrtić. Sa sobom smo donijeli i nalaze fizijatra, defektologa i njihovu toplu pre-

poruku da se Martu integrira u redoviti vrtić. Imali smo čak i nalaz psihologa koji je potvrđivao da je Marta jedno sasvim prosječno dijete. Na razgovoru su nas dočekale defektologinja, pedagoginja i psihologinja jer nam je rečeno da povedemo i Martu. Kod kuće smo razgovarali o tome kako idemo na razgovor za upis u vrtić i kako Marta mora pokazati što zna i biti ljubazna prema tetama. Marti se svidjela ideja i rado je krenula na razgovor. Ponijeli smo i Martine didaktičke igračke. Po ulasku je Marta spremno sjela za dječji stolić očekujući da će netko sjesti nasuprot nje. No, nitko nije sjeo. Budući da sam Martu pripremila da će netko s njom razgovarati, s druge strane stola sjela sam ja i s njom se počela igrati igračkama koje smo donijeli. Defektologinja je stajala iza mojih leđa, komentirajući samo da se vidi kako se s djetetom puno radi. Pedagoginja i psihologinja nisu ni pokušale ostvariti neki kontakt s Martom. Kad je razgovor završio, rečeno nam je da će tim donijeti odluku te da će nam se javiti. S razgovora smo izašli jadni i poniženi.

Pitala sam se kakvu poruku šaljem Marti kad je prisiljavam da razgovara s osobama koje je doživljavaju samo kroz prizmu njenih nemogućnosti. Zar je njezin sporiji hod razlog za isključivanje? Osjećala sam se tužno, ali nisam mogla vjerovati da je dva sata tjedno, koliko smo mi tražili u tom vrtiću, mogao biti problem, a kamoli da će odgovor biti negativan. Kasnije je na intervenciju kod ravnateljice vrtića mjesto za Martu nađeno, ali ja nisam imala povjerenja u vrtić s takvim stručnim timom. U telefonskom razgovoru s defektologinjom, koja nas je željela obavijestiti o tome da su za Martu našli mjesto u vrtiću, nisam mogla prešutjeti da smo povrijeđeni. Iz njezinog odgovora nisam bila sigurna je li razumjela poruku.

Pravo na vrtić

Potražila sam informacije na forumu Pučkog otvorenog učilišta *Korak po korak*, koje u svojim programima potiče inkluziju

djece s posebnim potrebama u redoviti predškolski i školski sustav. Tamo mi je voditeljica predškolskog programa obećala da će mi pomoći naći mjesto za Martu. Krenula je u akciju i prvo kontaktirala vrtić u Trogiru. Tamo su joj objasnili kako će ipak pronaći mjesto za Martu, ali sam ja u sebi bila odustala od Trogira nakon prvog lošeg dojma. Znam da će ispasti kako sam tvrdoglava i svojeglava, ali mislim da je jako važna poruka koju svojim stavom šaljem svojoj kćeri. Sve ovo vrijeme jako sam se bojala toga da će Martu kad-tad netko izrugivati ili odbijati zbog njenih poteškoća te sam je učila da se na to ne obazire. Isto tako sam vjerovala da ako kod upisa u vrtić ne postoji jasna dobra volja, onda nije dobro da Martu upišem u taj vrtić. Mislim, naime, da je pozitivan stav osoblja vrtića najvažniji za uspješnu inkluziju djeteta s posebnim potrebama. Stav da nama Martinim upisom netko čini uslugu je loš i ja takvu uslugu nisam željela budući da moje dijete ima pravo na vrtić kao sva ostala djeca.

Nakon dogovora o tome da se traži vrtić u Splitu, *Korak* nam je dogovorio razgovor u vrtiću Marjan. Tamo su nas dočekale logopedinja, pedagoginja, psihologinja i medicinska sestra. Razgovor je bio topao. Pedagoginja je sjedeći s Martom na podu čitala slikovnice, a mi smo obavili jedan topao i ljudski razgovor. Rečeno nam je da će oni za Martu naći mjesto. Budući da je logopedinja iz Trogira, rekla nam je da postoji jedna odgajateljica u Trogiru koju bi ona jako preporučila. Ponudili su nam da oni interno pokušaju razgovarati s upravom tog trogirskog vrtića da se Marta ipak upiše tamo. Nakon nekoliko dana javila mi se psihologinja DV Marjan i rekla kako su za Martu našli mjesto u jutarnjoj grupi najbližeg vrtića u Trogiru.

Idemo u vrtić

Nisam mogla vjerovati da će Marta ići u najbliži vrtić, no to mi se činilo ipak elegantnijim rješenjem od toga da je

naša djeca s posebnim potrebama

Marta i Spok

vodimo u Split. Otišla sam na razgovor s pedagoginjom i upoznala odgajateljicu Ivu. Iva mi se svidjela jer zapravo nije radila nikakvu posebnu razliku između upisa Marte i upisa nekog djeteta bez posebnih potreba. Imala je pozitivan stav prema Marti i mislim da je to ključ koji je otvorio vrata Martinog srca. Za početak smo Marta i ja krenule u vrtić zajedno. Odgajateljica Iva je svojom blagošću pridobila Martino povjerenje i nije bilo većih problema. Nakon tri mjeseca u vrtiću, shvatili smo da bi Marta mogla dolaziti i bez mene. Marta je pristala i radosno krenula u vrtić. Nedugo nakon toga u Martinu grupu primljena je odgajateljica Dijana, pripravnica koja se Marti također svidjela. Tijekom prve godine boravka u vrtiću, Marta je polako počela sudjelovati u zajedničkim grupnim igrama i vrtićkim aktivnostima, ali sam imala osjećaj da još uvijek nije ravnopravni član grupe, bar što se djece tiče. Uz pristanak ravnatelja, s odgajateljicama sam se dogovorila da ćemo djeci predstaviti Spoka, Martinog terapijskog psa. Kod kuće smo napravili plakat o Marti i Spoku i izložili ga u vrtiću. Plakat je pobudio veliko zanimanje djece. Nakon toga smo doveli Spoka u vrtić i predstavili ga Martinim prijateljima. Djeca su s posebnim zanimanjem promatrala Spoka i raspitivala se o njemu, a Martu su prihvatili kao ravnopravnog člana grupe.

Prvu godinu boravka u vrtiću Marta se više igrala, a manje sudjelovala u aktivnostima poput ctranja, modeliranja i svega što odgajateljice s djecom rade. Odgajateljice nisu inzistirale da se ona uključi u aktivnosti smatrajući da je najvažnije da Marti u vrtiću bude ugodno. Cijelo ljeto Marta je kod kuće zapitkivala kad će opet ići u vrtić. Na jesen je jedva dočekala ponovni susret s djecom. Nije joj uopće bilo važno što su neka djeca otišla u školu, a neka nova došla. Odgajateljice Iva i Dijana su bile tu i to je bilo najvažnije. Primijetila sam da ove godine puno više priča o

tome što su radili, a one su mi potvrdile kako rado sudjeluje u zajedničkim aktivnostima. Ove jeseni je na panou vrtića osvanuo prvi Martin crtež na temu jeseni koji mi je s velikim ponosom pokazala. Od posljednje kontrole kod fizijatra i defektologinje, Marti je program vježbanja skraćen te smo dogovorili da će vrtić pohađati četiri puta tjedno. Zadovoljna sam jer je moja kći jedva dočekala da kao druga djeca svaki dan ide u vrtić. Nije li to prava pobjeda? Kroz komunikaciju s odgajateljicama Ivom i Dijanom i vrtićkom pedagoginjom, shvatila sam da

Moje je osobno uvjerenje da je različitost prednost, a ne nedostatak te da je svijet ljepši zato što smo svi različiti

.....

Vjerovala sam kako su otvoreno srce i um osnovni preduvjet odgajateljske struke

su i u vrtiću zadovoljni jer su uspješno integrirali Martu. Ni danas mi nije jasno zašto je Martin opis bio takav problem kad je zaista bilo pitanje samo mrvicu dobre volje. Na kraju se pokazalo kako su njenim upisom profitirali svi – i Marta, i djeca, i vrtić kao ustanova. Ja sam jako zadovoljna jer imam dijete koje zadovoljno i veselo odlazi u vrtić, a osjećam i opće zadovoljstvo odgajateljica i osoblja vrtića. Pokazalo se da jedan 'relativno mali' vrtić može puno uspješnije integrirati dijete s posebnim potrebama, nego neki veliki gradski vrtići za koje sam sigurna da imaju puno veći odabir mogućnosti od trogirskog vrtića.

Mijenjajmo se

Na kraju ipak moram reći ponešto i o općem stavu prema djeci s posebnim potrebama koji bi trebalo unaprijediti. Pri upisu u vrtić djeca s posebnim potrebama formalno imaju prioritet upisa, a meni nikako nije jasno zašto se onda stvar oko njihovog upisa komplicira. Nepošteno je da druga djeca ne moraju prolaziti dodatne procjene od strane stručnog osoblja vrtića, dok djeca s posebnim potrebama obavezno moraju doći na razgovor. Martu su ti razgovori jako zbunjivali. Posebno mi je bilo teško objasniti joj zašto odgajateljice na onom razgovoru nisu htjele s njom sjesti za stol. Bilo mi je teško objasniti joj i zašto moramo ići na više razgovora. Znam da vrtići imaju svoje probleme i da inkluzija djece s posebnim potrebama nije lak posao, no u Martinom slučaju jedine barijere na koje smo nailazili bile su one u glavama ljudi.

Iz svih razgovora, shvatila sam da je najveća prepreka upisu u vrtić bio Martin spor i nesiguran hod. Pitam se kakve sve poteškoće moraju imati roditelji djece koja uopće ne hodaju, a također žele da im djeca pohađaju vrtić. Ja zaista ne vidim za koju je aktivnost u vrtiću, osim igre na igralištu i šetnje, presudno da dijete hoda. Dijete koje ne hoda može savim ravnopravno sudjelovati u svim aktivnostima u vrtiću, a nemogućnost hodanja zaista nije razlog da se dijete ne integrira u redovni vrtić. Inkluzijom djece s posebnim potrebama i druga djeca spoznaju stvarnu vrijednost različitosti i razvijaju empatiju prema svojim vršnjacima koji možda nikad neće biti kao oni, ali zbog toga nisu manje djeca od njih. U Martinovoj grupi se pokazalo da su djeca prema njoj razvila posebnu naklonost i zaštitnički stav na pozitivan način. Vjerujem kako će dijelom baš zbog Marte ta djeca odrasti u ljude koji razumiju posebne potrebe i cijene različitost.